

NOTAT

(utarbeidet av Øyvind Kanstad-Hanssen)

Overvåking av elver i Tosen og Velfjorden ifbm. forekomst av rømt oppdrettslaks høsten 2020.

Bakgrunn:

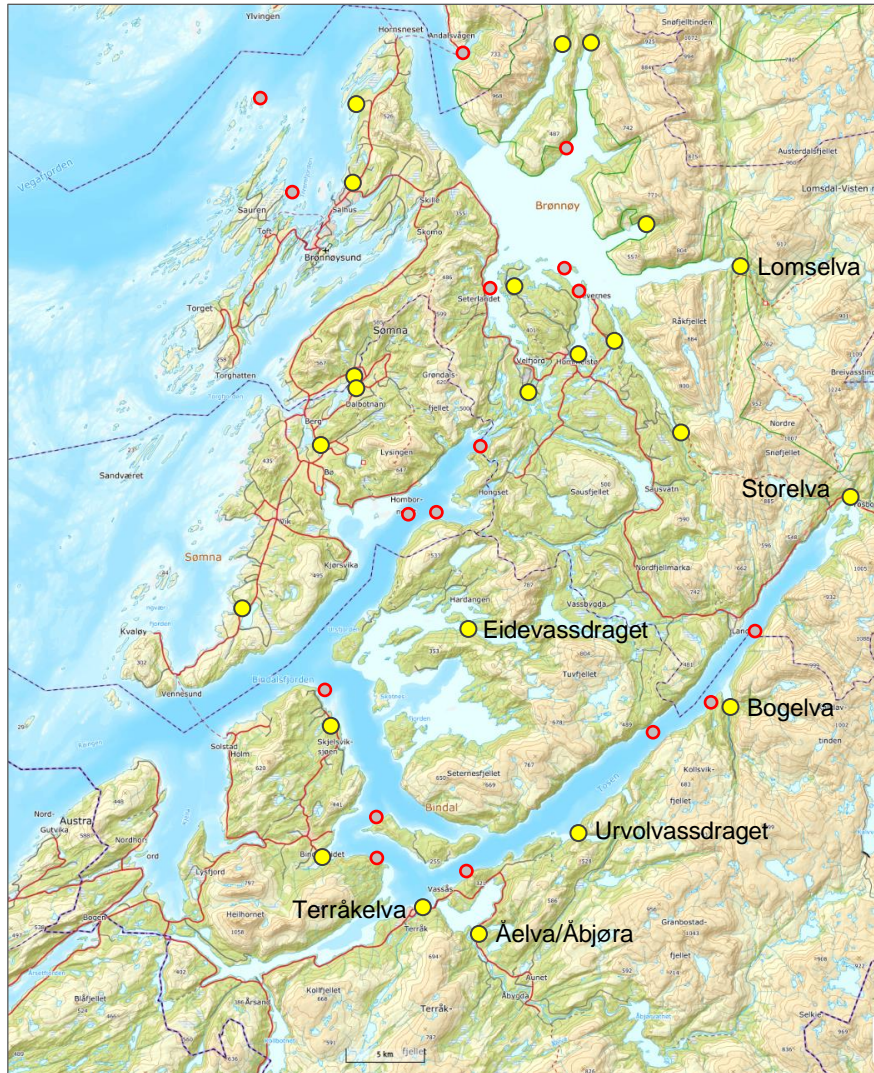
I slutten av august 2020 ble det i forbindelse med overvåking og uttak av rømt oppdrettslaks i Storelva i Tosbotn og Åbjøra i Tosen/Bindalsfjorden påvist store mengder rømt oppdrettslaks av personell fra Skandinavisk naturovervåking/Ferskvannsbiologen, og en bekymringsmelding ble meldt til Fiskeridirektoratet. Samtidig hadde også Fylkesmannen i Nordland mottatt rapporter om fangst av mye rømt oppdrettslaks i samme område. Fiskeridirektoratet besluttet derfor å gjøre et avrop på rammeavtale 18/5404, og ba i e-post av 1. september om kartlegging av eventuell forekomst av rømt oppdrettslaks i Urvollvassdraget, Bogelva, Eidevassdraget og Terråkelva, alle i Tosen/Bindalsfjorden. I tillegg ble det også åpnet for overvåking i elver i Velfjorden. Gjennom omforent plan (av 11. september 2020) ble overvåking i Velfjorden begrenset til Lomselva. Eventuell rømt oppdrettslaks observert gjennom overvåkingen skulle i så stor grad som mulig fjernes fra elvene før gytetiden for villaks.

Områdebeskrivelse

Avroptet på rammeavtalen omfattet vassdrag i Tosen, Bindalsfjorden og Velfjorden. I Tosen og Bindalsfjorden er det i hht. Lakseregisteret åtte elver/vassdrag med bestander av anadrom fisk, men to av disse er ikke registrert med egne bestander av laks. De øvrige elvene/vassdragene i fjordsystemet har blitt undersøkt enten gjennom oppdraget (avropet) fra Fiskeridirektoratet eller gjennom OURO (tabell 1). I Velfjorden er det ni elver/vassdrag med bestander av anadrom fisk, men det er kun i Lomselva og Sausvassdraget at det er registrert bestander av laks. Sausvassdraget ble ikke vurdert som egnet for overvåking basert på at sikten i elvene i vassdraget alltid er svært lav. De øvrige elvene/vassdragene er av varierende størrelse, og har små eller usikre bestander av sjørret.

Tabell 1 Elver undersøkt ifbm. planlagt overvåking etter avrop på rammeavtale 18/5404 gjeldende for elver/vassdrag i Tosen/Bindalsfjorden/Velfjorden.

Vassdragsnr.	Elv/vassdrag	Undersøkt strekning
144.4Z	Terråkelva	Nedre 300 m
144.5Z	Urvollvassdraget	Utløpselv og innløpselv
144.61Z	Bogelva	Hele lakseførende strekning
145.2Z	Eidevassdraget	Innløpselv, Aunelva
148.Z	Lomselva	Nedre 2/3 av lakseførende strekning
144.Z	Åelva/Åbjøra	Brattfossen til Hårstadfossen (OURO)
144.7Z	Storelva (Tosbotn)	Hele lakseførende strekning (OURO)

Figur 1 Oppdrettslokalteter (●) og elver med registrerte bestander av laksefisk (●) innenfor området som omfattes av avropet av 1. september 2020. Elver med planlagt og utført overvåking er navngitt i kartet.

Metode:

Samtlige elvestrekninger ble undersøkt ved drivtelling. Eventuell observert rømt oppdrettslaks ble avlivet ved undervannsjakt.

Resultater

I Terråkelva var det ikke mulig å gjennomføre planlagte undersøkelser på grunn av svært lav sikt i vannet. Det ble utført tre kontroller i deler av elva i løpet av september, og ved kontrollen 4. september ble det observert 27 laks, som mest sannsynlig var villaks. Ved øvrige kontroller var det ikke mulig å vurdere opprinnelse på observert fisk. Det ble fanget oppdrettslaks i elv i fiskesesongen.

Det ble gjennomført to kontroller i Urvollvassdraget. Den første kontrollen ble utført 5. september, i nedre halvdel av innløpselva til Urvollvatnet. Det ble da observert 30 villaks og ingen oppdrettslaks. En ny kontroll ble gjennomført 30. september, og da ble hele lakseførende strekning i innløpselva undersøkt. Det ble observert 44 villaks, men ingen oppdrettslaks. Elva mellom Urvollvatnet og sjøen er kort og svært stri, og har ingen standplasser for gytefisk.

I Bogelva ble det gjennomført to kontroller, hhv. 3. september og 1. oktober. Hele lakseførende strekning ble undersøkt ved begge kontrollene. Ved den første kontrollen ble det observert 11 villaks og 33 rømte

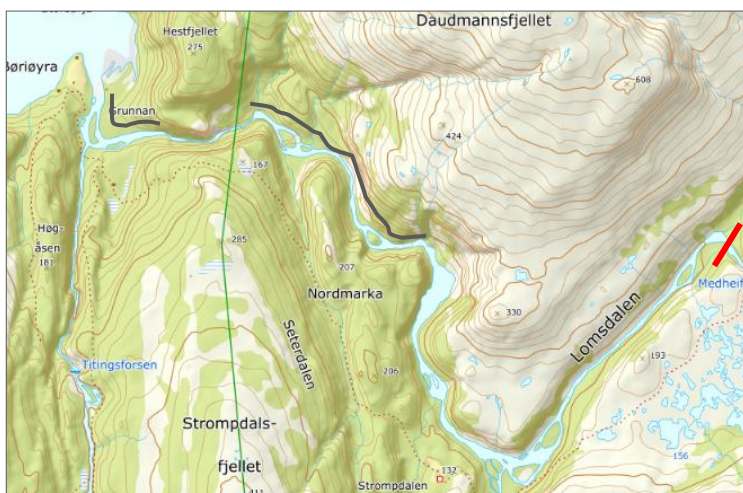
oppdrettslakser. Samtlige oppdrettslaks ble avlivet ved undervannsjakt. Ved den neste kontrollen ble det observert 32 villaks og ni rømte oppdrettslaks, og alle ble skutt og avlivet. To av oppdrettslaksene reiv seg av harpunpila, og ble ikke gjenfunnet i elva. Begge fiskene hadde store skader, og ble betraktet som døde. Det var trolig ikke oppdrettslaks som oppholdt seg i vassdraget under gytetiden for villaks. Oppdrettslaksene i elva var av samme størrelse (5-6,5 kg), hadde like ytre kjennetegn og bar preg av å ikke være ny-rømte (**figur 2**).

Figur 2 Rømt oppdrettslaks fra Bogelva

Utløpselva fra Eidevassdraget munner ut i sjøen gjennom et fossestryk, og det er kun en kort elvestrekning (50 m) som ikke er sjøvannspåvirket. Kontroll i vassdraget ble derfor lagt til den største og viktigste innløpselva, Aunelva. Elva ble undersøkt 12. oktober under gode forhold, og det ble kun observert seks villaks og 96 sjørret i elva.

Lomselva er veiløs, og det var ikke mulig å gjennomføre kontroll i elva før 30. oktober. Personell ble fraktet inn til vassdraget med helikopter, og en elvestrekning fra en stor kulp (Ner-stillelva) om lag midtveis langs lakseførende strekning til sjøen ble undersøkt (**figur 3**). Et kort parti av elva går i en canyon med mange fosser, og dette elvepartiet ble ikke undersøkt. Det ble observert 26 villaks og en rømt oppdrettslaks. I tillegg ble det observert 136 sjørret. Oppdrettslaksen ble skutt og avlivet, og hadde en størrelse og et utseende som samsvarte med fisken som ble tatt ut i Bogelva (samt Storelva og Åelva). I og med at kun nedre deler av vassdraget ble undersøkt kan det ikke utelukkes at det oppholdt seg rømt oppdrettslaks i andre deler av vassdraget. Det vurderes imidlertid ikke som sannsynlig at større antall oppdrettslaks oppholdt seg i øvre del av vassdraget, i og med at det er en rekke fosser i midtre del av elva som trolig stanser mye oppdrettslaks.

Figur 3 Undersøkt strekning (/) i Lomselva.

Gjennom OURO ble også Storelva i Tosbotn og Åelva (Åbjøra) undersøkt, og i begge elvene ble det registrert mye rømt oppdrettslaks (hhv. 54 og 22). Oppdrettslaks observert og avlivet i begge elvene hadde samme størrelse og utseende som oppdrettslaksene avlivet i Bogelva, og ble vurdert å stamme fra samme rømmingshendelse.

Tabell 2 Oversikt over antall villaks og rømt oppdrettslaks observert i elver i Tosen, Bindalsfjorden og Velfjorden overvåket gjennom avrop på rammeavtale fra Fiskeridirektoratet.

Elv	Villaks	Oppdrettslaks	Uttak oppdrettslaks	Innslag før tiltak	Innslag etter tiltak
Terråkelva	27	0	0	0	0
Urvollvassdraget	44	0	0	0	0
Bogelva	32	42	42 (40)	56,8	0
Eidevassdraget	6	0	0	0	0
Lomselva	26	1	1	3,7	0
Åelva/Åbjøra	697	22	10	3,1	1,7
Storelva (Tosbotn)	51	48	48	48,5	0

Konklusjon

Overvåkingen i Tosen viser at det var en betydelig oppvandring av rømt oppdrettslaks i de tre største elvene i fjorden. Med unntak for et fåtall individer i Åelva, fremsto all observert og avlivet rømt oppdrettslaks å stamme fra samme rømmingshendelse. Oppdrettslaksene tilhørte samme størrelsesgruppe, der de fleste var mellom 5,5-6,5 kg og noen få var større enn syv kilo, og ytre karakteristika var svært sammenfallende. Fiskene hadde ikke rømt nylig, og hadde trolig oppholdt seg i sjøen i lengre tid. Basert på registreringer av rømt oppdrettslaks i samme område i 2019, knyttet til en kjent rømming fra Sinkaberg-Hansen AS, er det nærliggende å koble oppvandringen av oppdrettslaks i de samme elvene i 2020 til samme rømming. Fisker som rømte i 2019 hadde en snittvekt på 2,6 kg, og kan etter ett års sjøopphold forventes å ha samme størrelse som fisken som ble registrert i Storelva, Bogelva og Åelva i 2020. En sammenligning av skjell-karakteristika for oppdrettslaks tatt ut av elvene i 2019 og 2020 viste at tidlig vekstmønster var likt mellom fisk fanget i de ulike årene, og at eneste forskjellen var en vinter-/sjøsone ekstra hos fisk avlivet i 2020. Dette gir støtte til antakelsen om at rømt oppdrettslaks observert og avlivet i Tosen i 2020 tilhører samme gruppe som den rømte oppdrettslaksen som ble avlivet i elvene i Tosen i 2019.

I henholdsvis Bindalsfjorden og Velfjorden ble kun ett vassdrag undersøkt for forekomst av rømt oppdrettslaks. I Eidevassdraget var det kun mulig å utføre registreringer i den største innløpselva til Storvatnet, dvs. i innerenden av den øverste av tre innsjøer på lakseførende strekning. Denne overvåkingen gir ikke et godt grunnlag for å vurdere om rømt oppdrettslaks. I og med at utløpselva fra Eidvatnet, som munner ut i sjøen, ikke gir mulighet for overvåking av innslag av rømt oppdrettslaks blir rapporteringen av sportsfiskefangster det beste grunnlaget for vurdering av innslag av rømt oppdrettslaks. Fisket i vassdraget er kontrollert gjennom et eksklusivt utleie av fiskeretter, og rapporteringen anses som pålitelig. Det ble ikke rapportert om fangst av rømt oppdrettslaks, men basert på at oppdrettslaksene som ble observert og avlivet i elvene i Tosen hadde få typiske kjennetegn på oppdrettsbakgrunn vil vi ikke utelukke at noen av fiskene som fiskerne har kategorisert som villaks faktisk var rømt oppdrettslaks. Imidlertid var kun fire av de totalt 49 laksene som ble innrapportert større enn 3 kg, noe som indikerer at få om noen oppdrettslaks av samme kategori som fiskene fra elvene i Tosen søkte mot Eidevassdraget.

I Lomselva ble to delstrekninger i nedre del av elva undersøkt, og det ble observert kun en oppdrettslaks. Denne ble avlivet, og bekreftet som rømt oppdrettslaks gjennom skjelanalyse. I forkant av vår registrering fanget og avlivet imidlertid fiskere fra Brønnøy jff mange laks vurdert som oppdrettslaks. En kontroll av skjell fra disse fiskene viste at 14 av 25 innsendte prøver stammet fra villaks. De resterende ble bekreftet som rømt oppdrettslaks, og seks av disse fiskene var mindre enn fiskene som ble fanget og avlivet i Storelva, Bogelva og Åelva. De øvrige oppdrettsfiskene plasserte seg i nedre del av lengdeintervallet for fiskene fanget i Tosen. Det var dermed ikke grunnlag for å anta at oppdrettslaksen som ble fanget i Lomselva i stor grad hadde samme opprinnelse som oppdrettslaksene som invaderte elvene i Tosen.